

Regionalt forum för planering 2024

Seminarium, 2024-11-27

Regionalt forum för planering 2024

*Sammanställning från seminarium om strategisk planering
för hållbar regional utveckling, anordnat 2024-11-27*

Kontaktpersoner

Isaac Karlsson, Tillväxtverket

isaac.karlsson@tillvaxtverket.se

Johanna Stenberg, Tillväxtverket

johanna.stenberg@tillvaxtverket.se

Konsulter

Joakim Franklin, Bouvier Advisory

joakim.franklin@bouvier.se

Victor Öberg, Bouvier Advisory

Victor.oberg@bouvier.se

Inledning

Tillväxtverket har tillsammans med Boverket, Trafikverket och Länsstyrelserna i uppdrag att stärka de territoriella perspektiven i utvecklingsplanering på nationell och regional nivå. Bland annat genom att erbjuda regionerna stöd om strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet¹. En del i arbetet är att ta tillvara och dela erfarenheter mellan planeringsaktörer.

Regionalt forum för planering samlar återkommande planeringsaktörer på regional och nationell nivå. Forumet syfte är att samlas för dialog och kollegiala samtal mellan planeringsaktörer på nationell och regional nivå, utbyta kunskaper och erfarenheter samt att skapa en gemensam förståelse för aktuella utmaningar och framtida möjligheter inom regional samhällsplanering.

Det första regionala forumet hölls i Uppsala i september 2023. November 2024 hölls ett regionalt Forum i Stockholm med fokus på strategisk planering för hållbar regional utveckling. Forumet samlade representanter från regioner, länsstyrelser, statliga myndigheter samt SKR.

Boverket, Tillväxtverket och Trafikverket inledde med att hälsa alla välkomna och Boverket gav en kort återblick från Regionalt forum 2023. Dagen bestod sedan av presentationspass varvat med diskussionsfrågor i mindre grupper och storgrupp. Agendan för dagen bestod av följande pass:

- **Vad sker på nationell nivå?**
- **Samverkan på regional nivå**
- **Från mobilitet till tillgänglighet**
- **Rumslig utveckling på landsbygden**
- **Nu och framåt, förväntningar och önskemål framöver**

Denna rapport sammanfattar presentationer och diskussioner från dagen. Materialet är sammanställt från presentationsmaterial, diskussionsanteckningar samt samtal under och efter Regionalt forum.

¹ [Uppdrag att erbjuda stöd om strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet](#)

Vad sker på nationell nivå?

Stöd om strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet

Tillväxtverket inledde programpunkten med att beskriva hur regeringsuppdraget om stöd om strategisk planering innebär ett möjlighetsfönster till år 2028. Ett uppdrag där Tillväxtverket, Boverket och Trafikverket tillsammans med länsstyrelserna ska/får:

- Utveckla och erbjuda kunskaps- och metodstöd inom strategisk planering
- Främja samverkan mellan statliga myndigheter, regionerna samt andra relevanta aktörer
- Bevilja finansiering till pilotprojekt i syfte att utveckla kunskap metoder och arbetssätt.
- Främja synergier med andra uppdrag

Uppdraget innefattar många aktörer och målgrupper. Just nu sker arbete med att för punkterna ovan staka ut riktning och nästa steg 2025, med sikte på 2028. Bland annat utveckling av förändringsteori inför kommande insatser.

Utblick Europa

En kort sammanfattning och reflektion av Bouvier Advisory utifrån det digitala seminariet om vad vi kan lära oss av regional planering i Europa, anordnat hösten 2024².

Sverige står ut på flera sätt när det gäller regional planering: Planeringsverktyg, hur nivåer förhåller sig till varandra samt geografisk storlek på kommuner och regioner. Men vi är inte unika i att instrument och mandat nyttjas olika bland landets regioner. *Strategisk planering* är gemensam nämnare för mycket som hänt på regional nivå de senaste åren såsom det regionala utvecklingsansvaret och rumslifiering av regionala utvecklingsstrategier (RUS), regionplan enl. PBL, strukturbilder – från nulägeskartläggningar till geografiska målbilder och strategier. Med tiden har skillnaderna ökat i hur landets regioner förhåller sig till territoriella perspektiv och strategisk planering.

Under 2025 kommer ytterligare kunskapswebinarier på olika teman eller ytterligare europeiska utblickar bli något som myndigheterna fortsätter att erbjuda.

² [Vad kan vi lära oss av regional planering i Europa?](#)

Myndigheters verksamhet

Under denna punkt presenterades projekt, uppdrag och aktivitet hos nationella myndigheter med bäring på strategisk regional planering. Nedan listas ett axplock av vad som presenterades.

- **Boverket** – [Ramverk för nationell planering, planråd, föreskrifter regionplan](#) samt [den byggda formens betydelse](#).
- **Trafikverket** – Nationell och regional plan 2026-2037, roller och ansvar gällande Trafikverkets och regioners samverkansformer kopplade till framdriften av regional plan.
- **Tillväxtverket** – Myndighetsnätverk och analysnätverk inom regional utveckling, Pipos regionalanalys, samhällsomvandling och nyindustrialisering i norra Sverige.
- **Havs och vattenmyndigheten** – Marina perspektiv i regional strategisk planering genom [havsplaner, åtgärdsprogram och marina strategier](#) samt flera [kunskapsunderlag](#).
- **Naturvårdsverket** – Underlag om mark med potential för återvätning samt ljudmiljöer i naturområden, vägledningar om grönplanering och naturbaserade lösningar, nationella restaureringsplaner och avfallsplaner.
- **Post- och telestyrelsen** – Pågående uppdrag kring kontanter och betaltjänster, robust kommunikation samt förmedling av brev och paket. Samverkan med regionala bredbandskoordinatorer och länsstyrelser.
- **Riksantikvarieämbetet** – [Kunskap om kulturmiljöer](#), kulturarv som drivkraft för regional utveckling och aktuella utmaningar som rör kulturmiljöer. [Informationstjänster](#), [register](#), samt program och strategier för kulturmiljöer.
- **Skogsstyrelsen** – Öppna geodata om [ekonomi, ägarstruktur, skyddad skog, rekreativvärden](#) med mera.
- **Energimyndigheten** – Översyn av riksintressen, pågående uppdrag inom energiplanering, [investeringsstöd för energiberedskap](#) samt projekt för [effektivare energianvändning](#). December 2024 öppnar ny inbjudan för projektförslag inom energiplanering.
- **Jordbruksverket** – Pågående arbete rörande EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP), [blockdatabasen och markuppföljning, livsmedelsberedskap](#) och livsmedelsstrategin samt [uppdrag att analysera jordbruksmark, livsmedelsproduktion samt biologisk mångfald i relation till etablering av solenergi på jordbruksmark](#).
- **Sveriges geologiska undersökning** – Översyn av riksintressen för mineral och material, kunskap om grundvatten samt materialförsörjning.
- **Vinnova** – Stöd för att utforska arbetssätt och metoder för hantering av målkonflikter och proaktiv policyutveckling, pågående projekt om lokal platsutveckling, nätverk för forskning och innovation samt smart specialisering.

Sammanfattningsvis arbetar många nationella myndigheter i "landsbygderna" och det finns just nu ett stort politiskt intresse för riksintressen. Det görs mycket på nationell nivå men inte nödvändigtvis tillsammans. Man ser själva behov av att bli bättre på att prata ihop sig mellan nationella myndigheter om planeringsfrågor. Samtidigt upplever man att samtal och insikter på myndighetsnivå kopplade till ett regionalt perspektiv idag är mer nyanserade än på länge.

Inspel från Regeringskansliet

Regeringskansliet presenterade pågående arbete kopplat till regional utveckling:

- *Regeringsuppdraget till Tillväxtverket, Boverket och Trafikverket att tillsammans med länsstyrelserna erbjuda stöd om strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet³*

Uppdraget är att utveckla arbetssätt, metoder och kunskap med utgångspunkt i platsen. Med uppdraget vill Regeringen utveckla platsperspektiven och funktionella perspektiv inom regional utveckling, genom att erbjuda ytterligare stöd för de regioner som önskar utveckla sin verksamhet inom strategisk planering. Regeringskansliet framhöll att uppdraget ska ses som en ambitionshöjning från Regeringens sida. Det finns också en förväntan från regeringen att uppdraget leder till ökad samverkan mellan statliga myndigheter.

- *Utredning om förslag på framtida regional utvecklingspolitik och landsbygdspolitiken*

Utredningen ska vara klar 2026, men förslag kan ges under utredningstiden. Översynen av landsbygdspolitiken ska bland annat ge konkreta förslag på hur landsbygdernas förutsättningar kan förbättras.

- *Övrigt*

I budgetpropositionen för 2025 lyfte Regeringen att man vill göra en översyn av ramverket för nationell fysisk planering. Inom kort presenteras även en ny nationell strategi för hållbar stadsutveckling.

³ [Uppdrag att erbjuda stöd om strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet](#)

Samhällsplanering och samverkan på regional nivå – tre exempel

Under detta pass presenterades tre regionala exempel på temat samhällsplanering och regional samverkan. Utifrån presentationerna hölls även samtalspass om samverkan mellan aktörer.

Digital samplanering i Norrbotten

Region Norrbotten presenterade sitt arbete med en **digital samplaneringskarta** för att underlätta dialog och samarbete mellan regionen, kommunerna och andra aktörer. Initiativet började som en förstudie och pilot under 2022–2024 då en prototyp av en digital kartportal utvecklades. Samplaneringskartans syfte är att visualisera och tillgängliggöra information om länets översiktsplanering, transportstrategier och andra relevanta frågor på ett sätt som stärker transparensen och beslutsstödet.

En viktig framgångsfaktor från förstudien var att kartportalen fick brett stöd från kommunerna, som också påpekade att de saknade resurser att driva projektet själva. Regionen tog därför ledningen. Kartan används i nuläget för att visa länstransportplaner och samla in kommunala perspektiv i ett gemensamt format. Regionen har också börjat utforska möjligheterna att integrera data från Finland och Norge, vilket skulle stärka samarbetet över nationsgränser.

Samtidigt identifierades utmaningar, såsom brist på teknisk kompetens och resurser för att underhålla och vidareutveckla kartportalen. Regionen betonade behovet av långsiktigt stöd från staten och framhöll vikten av att inkludera fler aktörer, såsom Lantmäteriet, för att säkerställa en gemensam nationell standard.

Under 2025-2027 följs förstudien upp med ett nytt treårigt projekt med mål att implementera den digitala samplaneringskartan för Norrbotten och fördjupa samarbetet mellan planeringsaktörer om regionala utvecklingsfrågor inom fysisk planering. Projektet ska även öka kunskapen om hur digitalisering och AI-verktyg kan bidra till hållbar utveckling i den regionala samhällsplaneringen.

Sydosttriangeln

Region Blekinge presenterade arbetet med **Sydosttriangeln**, en territoriell strategi som syftar till att stärka samarbetet mellan regionerna i sydöstra Sverige: Blekinge, Kalmar och Kronoberg. Strategin är ett svar på behovet av att övervinna administrativa och mentala gränser som ofta hindrar samverkan och regionförstoring.

Strategin bygger på tidigare kunskapsunderlag som pekat på Sydostregionens särskilda sårbarhet inför klimatförändringar, kompetensbehov och ett negativt inrikes flyttnetto. Målet är att Sydostregionen i större utsträckning ska uppfattas som en gemensam (och större) geografi för arbete, studier och kultur, samt att förbättra tillgängligheten inom regionen genom digitala,

fysiska och rumsliga insatser. Ett särskilt fokus ligger på grön omställning och kompetensförsörjning, där regionen ser stora behov kopplat till teknisk och social innovation.

Projektet inkluderar både att bygga upp kontaktvägar och strukturer för samarbete, att skapa bättre förståelse för Sydostregionen och att mobilisera aktörer och koordinera insatser. Projektet har också inrättat en styrgrupp och ett sekretariat för att säkerställa långsiktig implementering av strategin. Ett återkommande hinder är dock att säkra långsiktig finansiering och att skapa politiskt engagemang på alla nivåer.

Regional samhällsplanering i Västra Götaland under åren 2012-2021

Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen i Västra Götaland delade erfarenheter från sitt arbete med regional planering under åren 2012-2021, bestående av både framgångar och utmaningar. Genom en överenskommelse mellan VGR och Länsstyrelsen inleddes ett arbete att tillsammans med kommunalförbund och Trafikverket arbeta mot gemensamma geografiska framtidsbilder för länet. Arbetet inleddes 2012 och fokuserade på att identifiera nulägesbilder och utveckla gemensamma kunskapsunderlag.

Tidigt visade det sig vara svårt att få aktörerna att enas kring en gemensam process för framtagande av en framtidsbild. Fortsatta kunskapsunderlag togs fram men utan konkreta beslut. Otydligheter kring roller och mandat, samt skilda förväntningar mellan regionen och andra parter, ledde till att arbetet avslutades 2021 utan att en gemensam idé om process landat. Arbetet har därefter startat om inom enskilda sakområden, såsom elektrifiering och hållbar transportutveckling.

Erfarenheter och medskick från arbetet är att samverkan ska ge fördelar för samtliga medverkande om den ska vara framgångsrik. Om inte blir det lätt resurskrävande med minskat engagemang och sämre resultat. Uppdraget och vad man vill åstadkomma behöver förankras både uppåt och inåt i organisationerna. Förankring behöver även ske mellan deltagande organisationer, med ordentlig tid till att tillsammans vara överens om både mandat, roller, mål och genomförande.

Sammanfattning av diskussionspass

Samverkan kring digitala planeringsunderlag och administrativa gränser

Många regioner lyfte fram digitalisering som en viktig komponent för att förbättra samverkan och skapa samsyn i planeringsprocesser. Verktyg som GIS och digitala planeringsplattformar används redan i viss utsträckning, men variationen mellan regioner är stor. Flera exempel på framgångsrika lösningar presenterades såsom planeringsatlas och webbGIS. Flera regioner betonade också att dessa verktyg inte bara underlättar visualisering och datadelning, utan också skapar en gemensam grund för dialog mellan aktörer.

Samtidigt lyftes utmaningen med att upprätthålla och vidareutveckla dessa system. Resursbrist och avsaknad av teknisk kompetens, såsom GIS-specialister, framhölls som återkommande hinder. Diskussionen visade också på ett behov av nationell samordning, där Lantmäteriet identifierades som en potentiell aktör för att standardisera och stödja utvecklingen av digitala verktyg på regional nivå.

Utmaningar och lösningar i regional samverkan

Flera deltagare lyfte fram att samverkan ofta är beroende av informella nätverk och personliga relationer snarare än strukturerade processer. Detta gör samverkan sårbar vid personalomsättning eller förändringar i organisationer. Dessutom påpekades att olika aktörer, såsom länsstyrelser och regioner, ofta har skilda uppdrag och mål, vilket kan skapa konflikter och otydlighet.

Några lösningar som diskuterades inkluderade:

- Att etablera gemensamma forum och strukturer för samverkan som är långsiktiga och transparenta.
- Att tydliggöra roller och mandat tidigt i samarbetsprocessen för att undvika missförstånd och konflikter.
- Att använda tredjepartsmäklare för att lösa konflikter mellan aktörer när samverkan inte fungerar, något som framgångsrikt använts i vissa regioner.

Definition och former för samverkan

Diskussionen om vad samverkan innebär ledde till flera intressanta utbyten av erfarenheter. Många deltagare betonade att samverkan kan ta olika former beroende på sammanhang och mål, från informationsdelning till fullt samskapande. En region beskrev detta som en "trappa" där samverkan kan börja med enkla dialogmöten och efterhand utvecklas till mer integrerade samarbeten.

Ett återkommande tema från flera diskussionsgrupper var behovet av att skapa balans mellan regionala och lokala perspektiv. Kommuner upplever ofta att deras bidrag till regionala

samarbeten inte alltid beaktas, medan regioner framhöll att kommuner ibland är motvilliga att anpassa sig till regionala mål. För att lösa detta föreslogs att samverkan måste ha en tydlig struktur och syfte samt inkludera alla relevanta aktörer på ett jämlikt sätt.

Ringar på vattnet: Regionala mål och bredare effekter

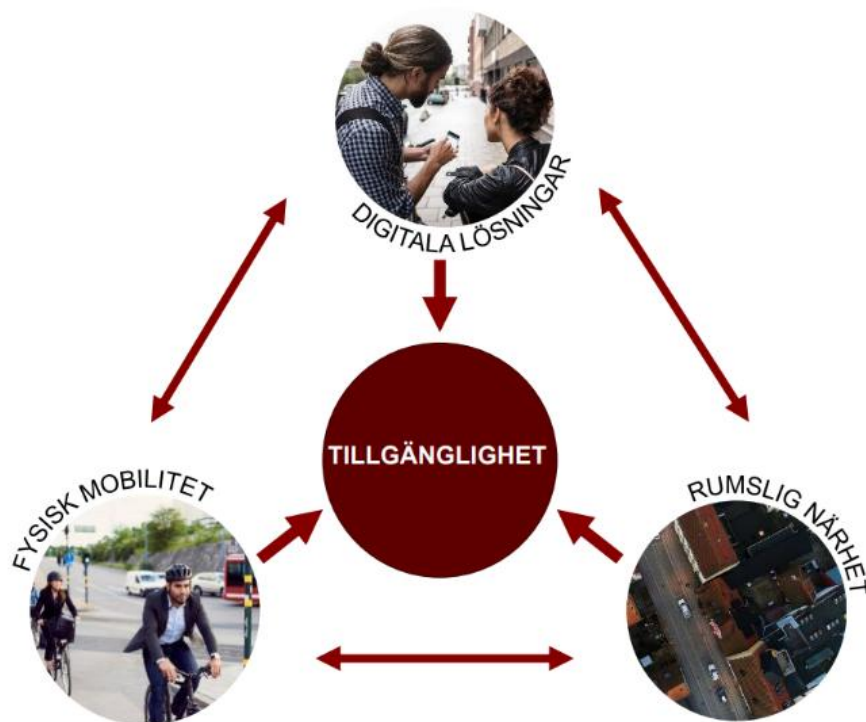
Frågan om regionala mål avspeglas i andra aktörers arbete väckte blandade svar. Vissa regioner beskrev framgångar med att koppla sina regionala strategier till kommunala och privata aktörers arbete. Andra upplevde att deras mål ofta stannar på en övergripande nivå och inte får genomslag i kommunernas eller företagens prioriteringar.

Ett hinder som identifierades var bristen på kontinuerlig dialog mellan aktörer, särskilt mellan regioner och kommuner. Flera deltagare efterlyste bättre mekanismer för att säkerställa att regionala mål blir operativa, såsom att inkludera målen i planer och strategier på ett mer konkret sätt.

När samverkan inte fungerar och hur rollerna kan förbättras

Deltagarna delade erfarenheter av samverkan som inte fungerat, med exempel på otydliga mandat, brist på resurser och politiska förändringar som vanliga orsaker. Ett exempel från en region visade hur skilda förväntningar mellan länsstyrelsen och regionen ledde till att ett planeringsprojekt avstannade. En annan region lyfte att samverkan ibland blir projektbaserad snarare än integrerad i ordinarie verksamhet, vilket gör den kortlivad och ineffektiv.

Trots dessa utmaningar lyftes också de unika rollerna som regioner och länsstyrelser spelar i samverkan. Regionernas roll som drivande aktör med ansvar för att samordna strategier framhölls som avgörande. Samtidigt identifierades länsstyrelsernas dubbla roll – både som tillsynsorgan och stödjande organ – som en utmaning som kräver tydligare riktlinjer för att fungera väl.

Tillgänglighet skapas av tre olika faktorer. Figur från presentationen.

Från mobilitet till tillgänglighet

Trafikverket och Region Gävleborg presenterade sitt arbete med att skifta fokus från mobilitet till tillgänglighet inom trafikstrategiskt arbete. Skiftet syftar till att bredda synen på transporter och samhällsplanering genom att integrera tre centrala komponenter: rumslig närhet, fysisk mobilitet och digital tillgänglighet.

Trafikverket betonade att tillgänglighet handlar om mer än att skapa infrastruktur – det handlar om att möjliggöra att människor, företag och samhällsinstitutioner når det de behöver på ett effektivt, hållbart och inkluderande sätt. Visionen är att utveckla ett system som fungerar utan att begränsas av administrativa gränser eller ansvarsfördelning, där transportsystemet understödjer regionala och nationella mål om hållbarhet och jämlikhet.

Region Gävleborg beskrev sin resa från infrastrukturprogram år 2013 till politiskt uppdrag om att ta fram en regional tillgänglighetsstrategi år 2023.

Två huvudutmaningar för Gävleborg är att skapa god och jämlik tillgänglighet i ett stort och glest befolkat län, samt att uppnå en hållbar transportsektor i ett län som präglas av hög transportintensitet. För att möta dessa utmaningar har regionen satt upp flera strategiska mål fram till 2045. Dessa inkluderar att stärka sambandet mellan urbana noder och deras omland, samt att snabba på omställningen till fossilfria drivmedel och elektrifiering av transportsektorn. Regionen beskrev fyra strategiska förflyttningar för att nå målet om god och hållbar tillgänglighet i hela länet till år 2045:

1. Öka tätheten och närheten i bebyggelsestrukturen för att minska behovet av långa resor.
2. Möjliggöra hållbara transportval genom att investera i kollektivtrafik och gång- och cykelvägar.
3. Snabba på elektrifieringen och användningen av fossilfria drivmedel.
4. Förbättra tillgängligheten genom digitala lösningar som kompletterar fysisk mobilitet.

Presentationerna avslutades med viktiga medskick från Trafikverket och Region Gävleborg om hållbarhetens innebörd och tillämpning. Trafikverket påpekade att hållbarhet inte enbart handlar om miljö och klimat, utan även måste inkludera ekonomiska och sociala dimensioner. Region Gävleborg betonade vikten av att varje region tydligt definierar vad hållbarhet innebär för just dem. De uppmanade andra regioner att gräva djupare i definitionen av hållbarhet och att känna sig trygga i att göra lokala anpassningar utifrån regionens egna förutsättningar. Man framhöll även att ett viktigt steg i att förändra perspektivet; att få alla aktörer att förstå att tillgänglighet handlar om att koppla människor till service, arbete och fritid snarare än att bara förbättra transportmöjligheter. För detta krävs utbildning, kommunikation och politiskt stöd.

Sammanfattning av diskussionspass

Har ni lyckats gå från Infrastruktur till Tillgänglighet? Hur får vi till det perspektivskiftet i praktiken?

Deltagarna diskuterade erfarenheter av att implementera ett tillgänglighetsperspektiv i praktiken, och flera lyfte att detta skifte fortfarande är pågående. Flera regioner uppgav att det är enklare att arbeta med tillgänglighet i stället för infrastruktur i områden med hög befolkningstäthet och välfungerande kollektivtrafik. Däremot innebär skiftet större utmaningar i glesbefolkade områden där bilberoendet är djupt rotat och alternativen begränsade.

Konkreta framgångar och hinder:

- **Flexibla lösningar:** Dynamiska kollektivtrafiksystem lyftes fram som exempel på hur lokala anpassningar kan förbättra tillgängligheten. Dessa system är särskilt användbara i turistområden eller säsonsberoende regioner, där resmönstren varierar kraftigt över tid.
- **Data och planeringsunderlag:** Många regioner saknar planeringsverktyg för att hantera exempelvis fritids- och turistresor, vilket gör det svårt att implementera konkreta åtgärder. Detta lyftes som ett hinder för att förändra det rådande mobilitetsfokuset till att omfatta bredare tillgänglighetsfrågor.
- **Fokus på andra regionala frågor:** Det lyftes att tillgänglighet inte bara handlar om transporter utan också om andra frågor som digitala lösningar och serviceutbud. Tjänster som distansarbete, telemedicin och hemleveranser kan minska transportbehoven och samtidigt stärka tillgängligheten.

Finns det tillräckliga förutsättningar att jobba strategiskt med dessa frågor från regional nivå? Vad saknas och vad behövs?

Deltagarna identifierade flera strukturella och operativa faktorer som påverkar regionernas möjligheter att arbeta strategiskt med tillgänglighet.

- **Ekonomiska hinder:** Många regioner saknar långsiktig finansiering för att implementera strategiska tillgänglighetsplaner. Detta är särskilt tydligt i glesbefolkade regioner där skattebasen är svagare och kostnaderna för att upprätthålla kollektivtrafik är högre.
- **Kompetensbrist:** Flera regioner pekade på en bristande tillgång till GIS-kompetens, planerare och analytiker som kan utveckla och implementera strategier. Förslag om att skapa gemensamma resurspooler mellan regioner för att dela kompetens diskuterades.
- **Samarbete mellan aktörer:** Ett återkommande tema var behovet av bättre samordning mellan kommuner, regioner och statliga myndigheter. Det lyftes att otydliga roller och ansvar ofta leder till ineffektiva processer. Exempel från flera län visade att regionala plattformar och mötesstrukturer kan vara avgörande för att skapa en gemensam riktning.
- **Nationellt stöd:** Flera deltagare efterfrågade tydligare vägledning och stöd från Trafikverket och andra statliga myndigheter. Det diskuterades också att Lantmäteriet borde ta en mer aktiv roll i att utveckla nationella standarder för digital planering.
- **Politisk förankring:** Regionerna lyfte vikten av att få politiskt stöd för att genomföra förändringar. Flera pekade på att utan starkt politiskt engagemang tenderar initiativ att bli kortsiktiga och fragmenterade. Långsiktiga mål och politiskt förankrade beslut är istället avgörande för att skapa momentum.

Rumslig utveckling på landsbygden

En del av regeringsuppdraget att erbjuda stöd om strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet fokuserar på landsbygder. Som en del av dagen presenterade Tillväxtverket delar av sitt pågående arbete rörande ökade behov och rumslig utveckling på landsbygden.

Presentationen inleddes med att beskriva landsbygden som en mångfald av olika typer av geografier – från tätortsnära landsbygd till glesbygd – med skilda behov och förutsättningar. Detta perspektiv betonar vikten av att använda en rumsligt differentierad planeringsansats som kan anpassas till varje områdes egna förhållanden. På den nationella nivån trumfar sektorsplaneringen, och det är först på den regionala nivån som ansvar och hänsyn tas till territoriella förutsättningar. Det är därför viktigt att synliggöra geografier – även inomregionalt.

Strategiska områden och verktyg:

- **Rumslig planering som stöd för service och infrastruktur:** Tillväxtverket framhöll att tillgång till kommersiell och offentlig service, liksom grundläggande infrastruktur, är avgörande för landsbygdernas utveckling. Regionala serviceprogram och landsbygdsavtal lyftes fram som verktyg för att adressera dessa behov.
- **Funktionella geografier:** Ett centralt tema var att planering bör ta hänsyn till funktionella sambandsområden snarare än administrativa gränser. Detta kan hjälpa till att identifiera och stödja naturliga utvecklingsnoder i landsbygder.
- **Social och ekonomisk hållbarhet:** Förutom traditionella aspekter som transporter och markanvändning betonades vikten av att inkludera sociala dimensioner, såsom kompetensförsörjning och arbetsmöjligheter, i planeringsarbetet.

Tillväxtverket avslutade med att lyfta behovet av att integrera strategisk rumslig planering i ett bredare sammanhang som inkluderar andra politikområden, såsom klimat, digitalisering och livsmedelsförsörjning. Presentationen betonade att en mer holistisk och samverkande ansats krävs för att säkerställa långsiktig hållbarhet och levnadsstandard i landsbygder.

- **Stöd i metodutveckling:** Regionerna uttryckte behov av stöd för att utveckla nya metoder och verktyg, särskilt för glesbefolkade geografier där modeller och analyser utvecklade för mer tätbefolkade områden kan medföra utmaningar.
- **Långsiktig finansiering och resurser:** Flera deltagare betonade vikten av långsiktig finansiering för att möjliggöra strategiskt arbete och för att säkerställa kontinuitet i samverkan.

Inskickade svar och diskussioner pekade på behovet av starkare samverkan mellan olika aktörer för att stödja strategisk planering:

- **Statliga myndigheter:** Deltagarna efterlyste mer stöd från statliga aktörer, särskilt i form av kunskap och metodutveckling. Till exempel nämndes önskemål att statliga myndigheter tar en mer aktiv roll i att utveckla verktyg för geografisk analys och visualisering av exempelvis funktionella geografier och andra underlag som kan användas i dialoger kring strategisk rumslig planering.
- **Kommuner och näringsliv:** Många deltagare betonade vikten av att inkludera kommuner och lokala företag i planeringsarbetet. Kommunerna har en avgörande roll för att förverkliga regionala strategier, men de behöver tydligare stöd och riktlinjer för att kunna bidra effektivt.
- **Tvärsektoriell samverkan:** Diskussionen lyfte behovet av att integrera olika politikområden, såsom energi, transport och klimat, i planeringsarbetet. Detta kräver ökad samordning mellan regionala och nationella aktörer.

Förutsättningar och kunskapsbehov för utveckling av strategisk planering

Deltagarna identifierade flera brister i de nuvarande förutsättningarna för att utveckla strategisk rumslig planering:

- **Resurser och kompetens:** Vissa regioner och kommuner saknar tillräckliga resurser och expertis, såsom GIS-kompetens, för att kunna arbeta strategiskt med rumsliga frågor. Detta är särskilt tydligt i mindre kommuner där en eller två tjänstepersoner ofta ansvarar för flera områden.
- **Planmonopolet och roller:** Kommunernas planmonopol lyftes som både en styrka och en utmaning. Regionerna har ofta begränsat inflytande över kommunernas planer, vilket kan försvåra mellankommunal samverkan och långsiktiga strategier.
- **Bättre data och analyser:** Deltagarna efterfrågade bättre tillgång till aktuella planeringsunderlag och analysverktyg. Verktyg för att analysera befolkningsutveckling, rörelsemönster, socioekonomiska trender och samhällsekonomi framhölls som särskilt viktiga. De efterlyste också stöd för att skapa nationella databaser och plattformar för delning av information.

- **Erfarenhetsutbyten:** Något som också diskuterades var mer utvecklade erfarenhetsutbyten kring arbetssätt och processer, analyser och metoder. Både mellan regional och nationell nivå och mellan regioner. Bland annat uttrycktes önskemål om att lättare få en överblick över genomförda och pågående analyser hos både regionala och nationella aktörer, för att lättare hitta relevanta arbetssätt och möjliga samarbeten.
- **Kulturella förändringar:** Flera deltagare pekade på att det saknas en kultur av samverkan och att många aktörer fortfarande arbetar i "stuprör". En förändring krävs för att skapa en mer integrerad ansats mellan olika sektorer och nivåer
- **Långsiktiga strategier:** Ett återkommande tema var behovet av långsiktighet i både planeringsprocesser och finansiering. Kortsiktiga projekt tenderar att leda till fragmenterade lösningar som inte gynnar hållbar utveckling.

Nu och framåt

2023 var första året som Regionalt forum för planering genomfördes. Det året deltog lite mer än hälften av landets regioner. 2024 deltog nästan samtliga regioner, och även många av landets länsstyrelser såväl som SKR och flera statliga myndigheter.

Som avslutande punkt under dagen diskuterades arbetet framöver. Behovet av både fysiska och digitala återkommande forum, samt andra möjligheter till utbyte mellan den nationella och regionala nivån såväl som mellanregionalt.

Deltagarna uttryckte ett brett stöd för att fortsätta anordna ett återkommande fysiskt möte. Flera tog upp nyttan av att både regioner och länsstyrelser från respektive län deltar, då det är sällan regioner träffar Länsstyrelsen och nationella myndigheter samtidigt. Det nämndes även att det fysiska mötet skulle tjäna på att även fler nationella myndigheter medverkar, såsom Lantmäteriet och SCB. Som komplement till fysiska forum nämndes även önskemål om digitala kortare tematiska träffar för erfarenhetsutbyten.

Deltagarna uttryckte även att något som fungerat väl under årets Regionala forum för planering var möjligheterna till både längre samtalspass och pauser då utbytet också kan fortsätta. 2024 års Regionala forum för planering förlades i samband med SKR:s nätverksträff för regionala planerare då många deltagare redan var samlade i Stockholm. Detta var framgångsrikt för att få ett brett deltagande, och det uttrycktes önskemål att gärna fortsätta med samplaneringen.

Avslutande ord

Arbetet med strategisk planering upplevs ha tagit stora steg framåt i många regioner de senaste åren. Detta speglar den breda samsynen hos deltagarna kring vikten av att möta framtidens utmaningar med gemensamma insatser. Samtidigt upplever många regioner och länsstyrelser att resursbrist är en central utmaning som påverkar deras möjligheter att prioritera långsiktiga utvecklingsfrågor. Resursbristen upplevs också finnas i flera kommuner vilket leder till svårigheter att möta ökade krav på strategisk planering samt ambitionshöjningar på nationell eller regional nivå, då resurser och kapacitet saknas för att hantera arbete utöver kärnuppdragen.

Flera gånger under forumet betonades att det finns en stark efterfrågan på både punktinsatser och löpande stöd från statliga myndigheter. Flera regioner och länsstyrelser uttryckte sig positivt kring att den nationella nivån ser sig som en samling aktörer som också har en lärande process, vilket förbättrar möjligheterna för en tvåvägskommunikation. För att möta regionala ambitioner efterfrågades en konkretisering av den nationella ambitionshöjningen, så att den blir tydlig och tillämpbar i alla regioner.

En annan central utmaning framöver ansågs vara att pedagogisera det material som redan finns hos myndigheterna och anpassa det till regionala behov. Regionerna efterfrågade både metoder, förlagor och goda exempel för att kunna utveckla sitt arbete. Ett återkommande önskemål är också att samla kunskap om regionalt analys- och planeringsarbete i ett tillgängligt format, som exempelvis en projektbank. Detta skulle inte bara bidra till erfarenhetsutbyten utan också underlätta för nya projekt att dra nytta av tidigare lärdomar.

Slutligen framhölls behovet av att skapa en gemensam vokabulär som underlättar kommunikationen, både mellan regionala aktörer och med externa parter. För att lyckas med lyftes långsiktig samverkan, bättre stödstrukturer och en tydligare koppling mellan nationella ambitioner och regionala behov som potentiella lösningar.